AYAYDER
ACİL YARDIM VE AFET YÖNETİCİLERİ DERNEĞİ

Yeni Koronavirüs (Covid-19) Durum Raporu -2
20.04.2020

Doç. Dr. Alper ŞENER,
ÇOMÜ Tıp Fak. Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji AD
Dr. Hüseyin KOÇAK,
ÇOMÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü
Dr. Cüneyt ÇALIŞKAN,
ÇOMÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü

www.ayayder.org

Olay Geçmişi

31 Aralık 2019'da Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Çin'li yetkililer tarafından Çin'in Hubei Eyaleti Wuhan şehrinde nedeni bilinmeyen pnömoni vakalarının tespit edildiği konusunda bilgilendirilmiştir. Daha sonra bu yayılmaya devam eden yeni bir koronavirüsün (Covid-19) neden olduğu bir solunum yolu hastalık salgını olarak tanımlanmıştır.

Coronavirüsler (CoV), soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS-CoV) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS-CoV) gibi daha ciddi hastalıklara kadar hastalıklara neden olan büyük bir virüs ailesidir. Wuhan şehrinde ortaya çıkan Yeni bir koronavirüs (covid-19), daha önce insanlarda tanımlanmamış yeni bir suştur.

DSÖ 21 Ocak 2020 tarihinden itibaren konuyla ilgili her gün düzenli olarak rapor yayınlamaktadır. DSÖ'nün 20 Nisan 2020 tarihli 91 numaralı raporuna göre 2.314.621 onaylı vaka ve 157.847 ölüm gerçekleşmiştir ve 2019-nCoV küresel bir pandemi haline gelmiştir.

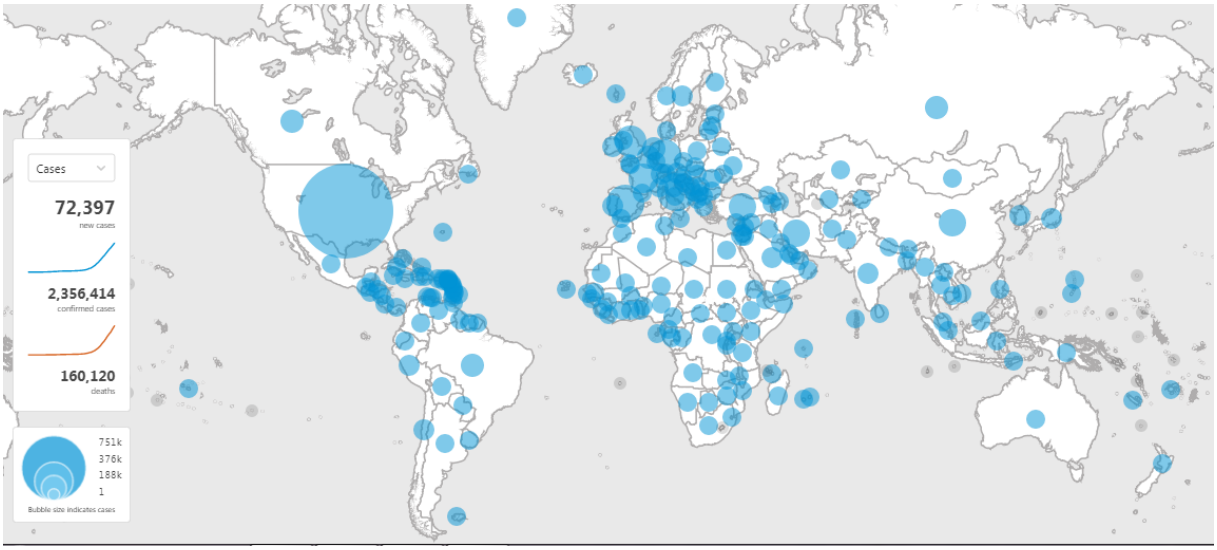

Şekil 1. Ülkelere Göre Vaka Ölçekleri.

Kaynak: https://covid19.who.int/ Erişim: 21.04.2020.

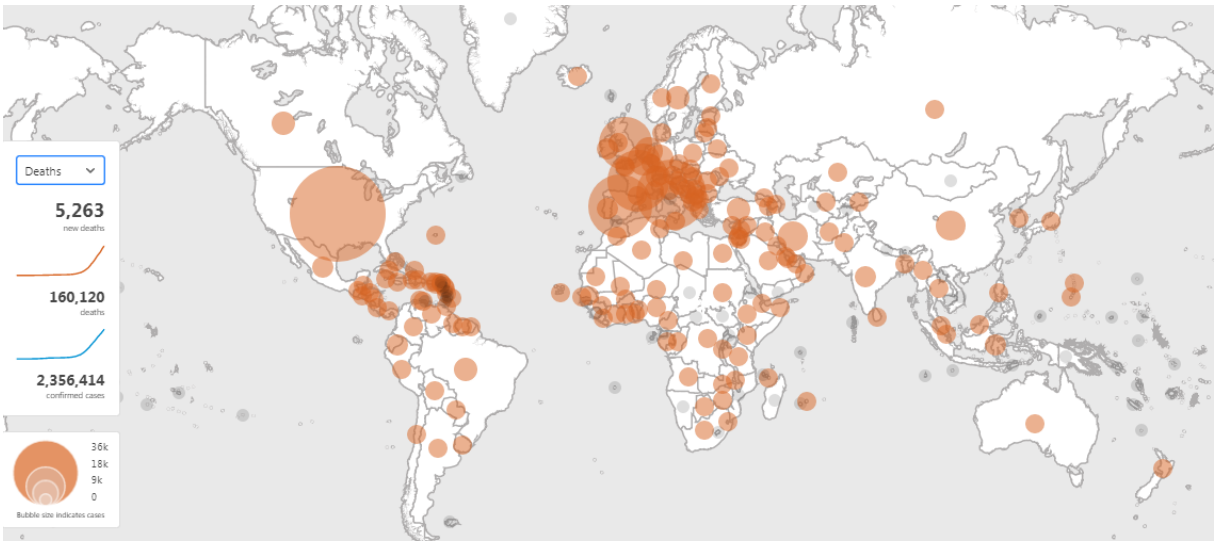

Şekil 2. Ülkelere Göre Ölüm Ölçeği.

Kaynak: https://covid19.who.int/ Erişim: 21.04.2020.

Covid-19 hastalarının en büyük kohortuna dayanarak, hastaların yaklaşık % 40'ında tedavinin çoğunlukla hastane yatışı gerektirmeyen semptomatik tedavinin yeterli olduğu hafif seyirli; hastaların yaklaşık % 40'ında hastane yatışı gerektiren tedaviye ihtiyaç duyulduğu orta seyirli; hastaların %15'inde oksijen tedavisi veya diğer yatan hasta müdahaleleri gerektiren ciddi bir hastalık seyirli; yaklaşık % 5'inde mekanik ventilasyon gerektiren kritik bir hastalık hastalık seyirli olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte, bazı ülkelerde salgının gelişimi, ciddi ve kritik vakaların daha büyük bir oranını ve biyomedikal malzemelerin ve personelin hızlı tükenmesini önlemek için taşma kapasitesinin hızla artırılması gerektiğini göstermiştir. Bazı ülkelerde, her 3 günde bir iki kat daha fazla vaka gözlenmiştir.

Türkiye'de 21 Nisan 2020 tarihi itibari ile toplam test sayısı 673980, toplam vaka sayısı 90980, toplam vefat sayısı 2140, toplam yoğun bakım hasta sayısı 1909, toplam entube hasta sayısı 1033 ve toplam iyileşen hasta sayısı 13430'dur. Şekil 3'de Türkiye'de günlük vaka ve ölüm sayılarının dağılımı verilmektedir.

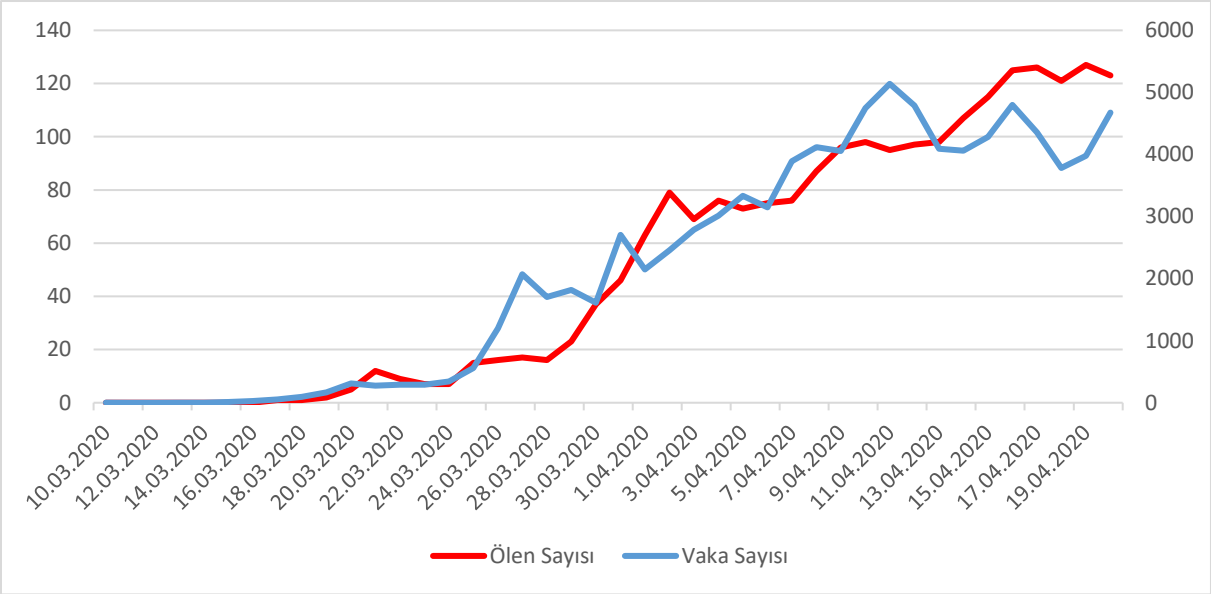

Şekil 3. Türkiye Vaka ve Ölüm Sayılarının Günlere Göre Dağılımı.

Kaynak: https://covid19.saglik.gov.tr/ Erişim: 21.04.2020.

Kaynak ve Yayılma

Hasta bireylerin öksürmeleri aksırmaları ile ortama saçılan damlacıkların solunması ile bulaşır. Hastaların solunum parçacıkları ile kirlenmiş yüzeylere dokunulduktan sonra ellerin yıkanmadan yüz, göz, burun veya ağıza götürülmesi ile de virüs alınabilir. Kirli ellerle göz, burun veya ağıza temas etmek risklidir.

Hastalık Şiddeti

Doğrulanmış 2019-nCoV enfeksiyonları için bildirilen hastalıklar, çok az semptomu (belirti) olan veya hiç olmayan hastalardan ciddi derecede hasta ve ölmekte olan insanlara kadar değişmektedir. Şiddetli olgularda zatürre, ağır solunum yetmezliği, böbrek yetmezliği ve ölüm gelişebilmektedir. Aşağıdaki belirtiler görülebilmektedir:

- Ateş,
- Öksürük,
- Nefes darlığı.

Amerikan Hastalık ve Korunma Merkezleri (CDC) şu anda 2019-nCoV semptomlarının maruziyetten sonra 2 gün veya 14 gün içinde ortaya çıkabileceğine inanmaktadır. Bu, daha önce MERS virüslerinin kuluçka dönemi olarak görülen vakalara dayanmaktadır.

Önleme

Şu anda 2019-nCoV enfeksiyonunu önleyecek bir aşı yoktur. Enfeksiyonu önlemenin en iyi yolu ise bu virüse maruz kalmaktan kaçınmaktır. Şu anda, 2019-nCoV'un Türkiye'de hızlı bir

şekilde yayılmaktadır. Bu nedenle Devletin aldığı önlemler takip edilmeli ve uyum gösterilmelidir.

Halk Sağlığı Önlemleri

Halk sağlığı önlemleri bulaşıcı hastalıkların bulaşmasını ve yayılmasını yavaşlatabilir. Bu önlemler kişisel koruyucu, çevresel, sosyal uzaklaşma ve seyahatle ilgili müdahaleler şeklinde olabilir. Şu anda, COVID-19 için aşı veya spesifik farmasötik tedavi mevcut değildir. Halk sağlığı müdahaleleri bulaşmayı azaltmak ve COVID-19'un yayılmasını önlemek için önemli bir araçtır ve olmaya devam edecektir.

Önerilen eylemler

Kitle toplantılarının iptali veya okulun kapatılması gibi sosyal mesafeli tedbirlerin kullanımı için gerekçe ve kriterleri tanımlanır. Halk sağlığı önlemlerine yönelik temas ve damlacıklar yoluyla bulaşan COVID-19 ve diğer solunum yolu enfeksiyonları için yararlı olan kişisel koruyucu, çevresel ve sosyal mesafe müdahaleleri sürdürülmelidir.

Tablo 1. Halka Yönelik Önerilen Eylemler.

Durum	Müdahale
Her durumda önerilir	• El hijyeni • Solunum görgü kuralları • Semptomatikli bireyler için maskeler • Hasta bireylerin izolasyonu ve tedavisi. • Sağlıklı temas belirtilerinin izlenmesi. • Yolcu sağlığı tavsiyesi • Çevre temizliği.
Yerel ve / veya küresel değerlendirmeye dayalı düşünün.	• Kalabalıktan kaçının (yani toplu toplantılar). • Okul kapanışları ve diğer önlemler. • Toplu taşıma kapanışları ve / veya • İşyeri kapanışları ve diğer önlemler. • Halk sağlığı karantinası (asemptomatik temaslar) ve / veya izolasyon (hasta kişiler).

Kaynak: WHO. (2020). Responding to community spread of COVID-19. Url: https://www.who.int/publications-detail/responding-to-community-spread-of-covid-19

Tedavi

Şu anda 2019-nCoV enfeksiyonunu önleyecek bir aşı yoktur ve aşı çalışmaları devam etmektedir. DSÖ'ye göre bir aşı 12-18 ay arasında geliştirilebilecektir. Buna ek olarak hastalığa yakalanıp iyileşen kişilerin kan bağışlarından alınabilecek antikorlar ve kök hücre uygulamaları gibi yeni yöntemler ile hasta kişiler tedavi edilmeye başlanmıştır.

Risk Değerlendirmesi

İnsanlar arasında yeni virüs enfeksiyonlarının salgınları her zaman halk sağlığıyla ilgilidir. Bu salgınlardan kaynaklanan risk, insanlar arasında yayılıp yayılmadığı ve ne kadar iyi yayıldığı, ortaya çıkan hastalığın şiddeti ve virüsün etkisini kontrol etmek için mevcut tıbbi veya diğer önlemler (örneğin, aşı veya tedavi ilaçları) dahil olmak üzere virüsün özelliklerine bağlıdır.

Gözle görülemeyen organizmalar nedeniyle oluşan Pandeminin ciddiyeti toplumsal olarak doğa ve insan kaynaklı afetler gibi net olarak anlaşılmayabilir. Bu durum bireysel olarak güvenli davranış için gerekli eylemleri aksatabilir. m

Tehdit

Türkiye'de ilk vakalar görüldüğü günlerden bu yana artmaktadır. Yayılımı önlemek için bulaş zincirinin kırılması gerekmektedir. Halk Devletin önerdiği uygulamalara uymadığı sürece virüs toplumda hızlı bir şekilde yayılmaya devam edecektir.

Öneriler

Bu yeni virüsün Türkiye kamuoyuna yönelik acil riski çok yüksek olmakla birlikte, herkes bu ortaya çıkan halk sağlığı tehdidine müdahale edilmesine yardımcı olmak için şunları yapabilir:

COVID-19 için müdahale eylemleri

Türkiye, COVID-19 vakalarını ve salgınlarını yönetmeye yönelik toplum bulaştırması bakışını genişletmelidir. COVID-19 bulaşının ekonomik, kamusal ve sosyal etkileri azaltmak için riski değerlendirmeli ve uygun ölçekte gerekli önlemleri hızla alınmaya devam edilmelidir. Mevcut pandemi ve gelecekte ortaya çıkabilecek yeni bir toplum bulaştırmasına yönelik sistematik bir bakış önerisi Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. COVID-19 için her iletim senaryosu için kritik hazırlık, hazır olma ve müdahale eylemleri.

	Toplum Bulaşı
Amaç	Yavaş iletim, vaka sayılarını azaltma, topluluk salgınlarını sonlandırma.
Öncelikli çalışma alanları	
Acil müdahale mekanizmaları	Acil müdahale operasyonlarının geliştirilmesi ve başlatılması.
Risk iletişimi ve halkın katılımı	Risk iletişimi ve toplum katılımı yoluyla halkla aktif iletişim kurun ve eğitim verin.
Vaka bulma, temaslı izleme ve iletişim	Aktif vaka bulmaya devam edin, mümkünse temas izlemesine devam edin, özellikle yeni enfekte olmuş bölgelerde, kontakların karantinasında ve vakaların izolasyonunda; semptomatik bireyler için kendi kendine başlatılan izolasyonu uygulayın.
Surveyans/gözetim	Mevcut gözetim sistemlerini hastalık aktivitesini izlemek için uyarlayın
Halk sağlığı önlemleri	El hijyeni, doğru hapşırma, sosyal mesafe uygulamaları
Enfeksiyon önleme ve kontrol	COVID-19 için özellikle klinik yönetimdeki ve enfeksiyon önleme ve kontroldeki personeli yeniden eğitin. Sağlık tesisleri taşıma kapasitesi planlarını uygulayın.
Laboratuvar testleri	Teşhis kapasitesi yetersizse, aşağıdakilerin öncelikli testi de dahil olmak üzere, öncelikli test ve yaygınlığı azaltabilecek önlemler (örneğin izolasyon) uygulayın: • COVİD-19 için ileri bakım ve hastaneye yatış gerektiren incinebilir nüfuslar ve ciddi hastalık geliştirme riski olan insanlar. • Semptomatikli sağlık çalışanları (acil servisler ve klinik olmayan personel dahil), doğrulanmış bir vakanın teması olup olmadıklarına bakılmaksızın (sağlık çalışanlarını korumak ve hastane bulaşma riskini azaltmak için) • Salgınları hızlı bir şekilde tanımlamak ve sınırlama önlemlerini sağlamak için kapalı bir ortamdaki (örn. Okullar, uzun süreli yaşam tesisleri, hapishaneler, hastaneler) ilk semptomatikli bireyler.
Vaka yönetim stratejisi	Hastaları sağlık sistemine tüm erişim noktalarında tarar ve triyaj yapar; Hastalık şiddeti ve akut bakım ihtiyaçlarına göre şüphelenilen ve onaylanan tüm hastaların bakımı; COVID-19 sevk sisteminin geliştirilmesi de dahil olmak üzere sağlık tesisleri ve geçici topluluk tesisleri için ölçek artış planları.
Vaka ciddiyeti ve risk faktörlerine göre vaka yönetimi önerileri	Şüpheli COVID-19 vakalarını tanı stratejisine göre test edin Hafif vakalar ve risk faktörü olmayan orta vakalar: İzolasyon / farklı kohortlar:

	Toplum Bulaşı
	• Kaynaklar izin veriyorsa sağlık tesisleri; • Hızlı sağlık tavsiyesine erişimi olan topluluk tesisleri (yani stadyumlar, spor salonları, oteller) (yani bitişik COVID-19 belirlenen sağlık merkezi, teletıp); • DSÖ rehberliğine göre evde kendi kendine izolasyon Risk faktörleri olan ılımlı vakalar ve tüm ciddi / kritik vakalar için: Uygun izolasyon ve kohortlama ile hastaneye yatış (yatarak tedavi)
Toplumsal müdahale	Tüm toplumun esnekliğini sağlayın, hükümeti, iş sürekliliğini ve toplum hizmetleri planlarını yeniden tasarlayın.

Kaynak: WHO. (2020). Critical preparedness, readiness and response actions for COVID-19. Url: https://www.who.int/publications-detail/critical-preparedness-readiness-and-response-actions-for-covid-19.

Sağlık tesisi ve toplumunda COVID-19 vaka yönetimi için operasyonel hususlar

Sağlık sistemlerinin müdahale kapasitesi COVID-19'da olduğu gibi pandemilerde zorlanma eğilimi göstermektedir. COVID-19 hastalarının halk sağlığı hedeflerinden ve sağlık çalışanlarının güvenliğinden ödün vermeden hayat kurtarıcı tedaviye erişmesini sağlamak önemlidir. Burada iki kilit mesaj ortaya çıkmaktadır:

- Halk sağlığı müdahalelerine devam edilmesi,
- Klinik operasyonların zamanında sağlanmasıdır.

Hazırlık ve müdahale planının tüm aşamalarında halk sağlığı hedefleri:

- Salgınları önleyin, yaymayı geciktirin, iletimi yavaşlatın ve durdurun.
- Özellikle ağır hasta olmak üzere tüm hastalar için optimize edilmiş bakım sağlamak.
- Salgının sağlık sistemleri, sosyal hizmetler ve ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisini en aza indirin.

Kaynak

1. 2019 Novel Coranavirus, Wuhan, China. Web: https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/locations-confirmed-cases.html#map (Erişim: 27 Ocak 2020).
2. Novel Coranavirus. Web: https://www.who.int/westernpacific/emergencies/novel-coronavirus (Erişim: 27 Ocak 2020).
3. Novel Coronavirus (2019-nCoV) Situation Report-6. 26 January 2020. Web: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200126-sitrep-6-2019--ncov.pdf?sfvrsn=beaeee0c_4 (Erişim: 27 Ocak 2020).
4. World Health Organization. Operational Considerations for Case Management of COVID-19 in Health Facility and Community.; 2020. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331492/WHO-2019-nCoV-HCF_operations-2020.1-eng.pdf.
5. World Health Organization. Responding to Community Spread of COVID-19.; 2020. https://www.who.int/publications-detail/responding-to-community-spread-of-covid-19.
6. World Health Organization. Critical Preparedness , Readiness and Response Actions for COVID-19 .; 2020. doi:WHO / 2019-nCoV / Community_Actions / 2020.3
7. T.C.Sağlık Bakanlığı. COVID-19 Yeni koronavirüs hastalığı. https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/. Accessed April 14, 2020.
8. WHO. View Dashboard. Url: https://covid19.who.int/ Erişim: 14.04.2020.
9. Google. Koronavirüs (COVID-19) haritası. Kaynak: https://google.com/covid19-map/?hl=tr

www.ayayder.org